

Bernstorfsminde Seminarium.

(Ved J. Chr. Clausen.)

Naar man ad den brede og anselige Hovedlandevej mellem Nyborg og Færgestedet Bøjden ved Lillebælt Øst fra nærmer sig Herresædet Brahetrolleborg, vil man paa højre Haand lægge Mærke til en Samling Huse og blandt disse et enkelt med meget højt Tegtag. — Spørger man en stedkendt vejfarende, hvad det er for Bygninger, vil man snart høre dem benævne »Seminariet«, snart »Bernstorfsminde«. Men forgæves søger man Seminariet, kun en enkelt Bygning, den med det høje røde Tag — en tidligere Lærerbolig — er tilbage af det første danske Skolelærerseminarium i Provinserne. Alt det andet er nedrevet. Paa Seminariets Grund ligger nu Sognets Fattiggaard, og Glemselens Slør lægger sig tættere og tættere over den ret betydeligt aandelige Virksomhed, der i sin Tid udfoldedes paa Bernstorfsminde Seminarium og den dermed forbundne Opdragelses- og Pensionsanstalt. — Herfra virkede og udgik en Skare Mænd, som har haft Betydning for dansk Kultur og dansk Aandsliv, og dette bør formentlig ikke overgives til Forglemmelse især blandt Svendborg Amts

Beboere, hvorfor den efterfølgende Skildring, der væsentligst er hentet fra trykte og utrykte Optegnelser i den utrættelige og dygtige Lokalhistoriker Niels Rasmussen Søkilde's efterladte Papirer, forhaabentlig maa finde en berettiget Plads i dette Tidsskrift.

Til det første fynske Skoleseminarium er Grev *Johan Ludvig Reventlows* Navn uadskillelig knyttet. — Allerede i Aaret 1783 indførte han et i høj Grad forbedret Skolevæsen paa Baroniet, men det viste sig saa vanskeligt at skaffe duelige Lærere, at man endog var nødt til at hente dem fra Kiel. For at afhjælpe dette Savn blev først *Blaagaards* Seminarium ved København oprettet, og den 20. December 1793 blev der nedsat en Kommission til at gøre Forslag om Oprettelsen af et Seminarium for Fyn.

I denne var Grev *Johan Ludvig Reventlow* selvskreven, og takket være hans ædelmodige og imødekommende Tilbud blev Seminariet oprettet paa Baroniet *Brahetrolleborg*. —

Allerede 1. Maj 1794 begyndte det sin Virksomhed dels i en Bygning, der senere blev benyttet til Kro (den bekendte *Kornith Kro*), dels paa selve *Brahetrolleborg*, hvor Greven overlod de fornødne Lokaler. — Den første Forstander var *Johan Frederik Oest*, som vi senere skulle omtale. 1795 blev en Seminarist *Esbensen* Andenlærer. —

I Direktionen for Seminariet var Biskoppen, Stiftamtmand *Rosenørn*, Provst *Clod* og Grev *Johan Ludvig Reventlow*, men det var denne sidste, der i Virkeligheden bar og ledede Seminariet saaledes, at det paa sin Tid regnedes til et af vore bedste. —

Bernstorfsminde, som Seminariet kaldtes for at erindre om den store Statsmand og Fædrelandsven, bestod af en stor grundmuret Hovedbygning paa to

Etager — tredsindstye Alen lang, elleve Alen høj og halvsyttende Alen dyb, og var tillige med de omliggende Bygninger tækket med røde Teglsten.

Saasnart Bygningen var færdig og taget i Brug, blev der til Seminariet knyttet en Opdragelsesanstalt. Denne var indrettet efter en hel ny Methode fremsat af den bekendte Pædagog Pestalozzi. — Eleverne deltes i tre Hovedklasser, hvor Undervisningen var ordnet efter, hvad der hørte til »Almentarv«, til »Kaldsforfødenhed« og »liberal Dannelse«. — I den første Klasse undervistes i Dansk og Tysk, Religion, Geografi, Regning og Skrivning foruden, »hvad der iøvrigt tjente til Forstandens og Hjærtets Dannelse, til at vække Videlysten og øge Indsigten i Naturens Under«. — I anden Klasse fik den enkelte Elev efter sin Bestemmelse en dertil svarende Undervisning, og den var delt i tre Afdelinger: en merkantil, en militær og en videnskabelig. — Den »liberale Dannelse« bestod væsentlig i Sjælekræfternes Udvikling og skilte sig fra Kaldsdannelsen deri, at den bragte visse almindelige Kundskaber og Færdigheder til Fuldendelse. Fagene var her ret omfangsrige, idet der undervistes i Fransk og Engelsk, fysisk og matematisk Geografi, Oversigt over den almindelige Historie i dens hele Udstrækning, Mythologi, Fysikens vigtigste Dele, Anthropologiens Grundlærdomme, Logik og Psykologi. — Undervisningen blev dog her ikke givet i Skoleform, men efter Valg med Overblik over det hele til tydelig Indsigt og Grundighed. —

Der blev ogsaa givet Undervisning i Tegning og Musik, og havde nogen Lyst dertil, kunde de ogsaa faa Øvelse i Drejning. — Der blev lagt megen Vægt paa den sædelige Dannelse, som ogsaa paa »Hjærtets Dannelse ved at stemme det for Retsindig-

hed«. — Eleverne vare underkastede et meget grundigt Opsyn. Enhver Forseelse blev strengt paatalt, og ved passende Straffe søgte man at forebygge Fejltrin, men ogsaa ved at fremkalde ædle Følelser i de unges Hjærter og ved at stille dem Religionen for Øje. —

En streng Orden og Punktlighed prægede saavel Undervisningen som Opdragelsen. —

Denne Opdragelsesanstalt blev hurtig bekendt saavel herhjemme som ud over Ländets Grænser. Langvejs fra — endog fra Afrika — sendte danske Mænd deres Sønner til Anstalten. —

Undervisningen lededes af 6 Lærere, og Anstalten var beregnet til 40 Elever. — Foruden Lærerne var ansat en Kvinde til at tage sig af Elevernes Paaklædning og deres legemlige Renlighed. Baade Nat og Dag var Eleverne under Opsigt. Ved Optagelsen modtog hver Elev et trykt Reglement, som strengt krævedes overholdt. — Blev det fulgt punktligt, modtog Eleverne af Bestyrelsen et offentligt Vidnesbyrd og opmuntrende Belønninger. —

Desværre ophævedes denne Anstalt allerede 1809 formodentlig af økonomiske Grunde. —

Bestyrelsen af Pensions- og Opdragelsesanstalten paahvilede Seminariets Forstander i Forbindelse med en særlig Bestyrer. Indtil 1807 beklædtes denne Stilling af Professor *Peter Villaume*. Han var født i Berlin af franske Forældre den 16. Juli 1746, havde først været Præst et Par Steder i Tyskland, senere var han Professor i Filosofi ved Gymnasiet i Berlin, inden han i 1793 kom til Trolleborg. Han købte og opbyggede en Gaard — »Skovlyst« — i Nybygdgaarde, men han boede selv i »Mellemhaven«. Han var særlig bekendt som theoretisk Opdrager og var

stærkt optaget af den Campeske Opdragelsesmethode: at udvikle Sjælskræfterne ved Selvvirksomhed. — Han forlod Anstalten 1807 og tog Ophold paa Grevskabet Holsteinborg, hvor han døde paa Fjurendal den 11. Juni 1825.

Blandt Eleverne kan særlig nævnes Brødrene *de Meza*, Sønner af Stadsfysikus de M. i Helsingør. — Navnlig Christian Julius de M., født den 14. Januar 1792 er bleven bekendt. — Allerede i Aaret 1807 gjorde han Tjeneste som Officer, var senere Lærer ved Artilleriinstituttet, rejste i Udlandet 1825—28. — Hans Deltagelse saavel i Treaarskrigen som i Krigen 1864 er velkendt og skal ikke her nærmere omtales.

Ogsaa *Johan Georg Christoffer Zinck*, der senere blev Operasanger ved det kongelige Theater, var blandt Eleverne. Endnu skal nævnes *Wulfen*, der blev Købmand i Livorno, Nordmændene to Brødre *Hejerdal*, *Stoltenberg* og *Stoltenberg Blom*, der senere blev Birkedommer i Muckadell, Brahetrolleborg og Holstenshus Birker. Han tog sin Afsked fra dette Embede 1860 og døde paa Herregaarden Juelsberg ved Nyborg den 6te Januar 1868. — Blandt Eleverne findes ogsaa to Sønner af Kammerherre *Buchwald* i Odense, en *Kjellerup*, der blev Godsejer i Jylland — endvidere *H. P. Dodt*, *Døllner*, *Horn*, *Pullich*, *Wesselhoff*, *Wibe*, *Arctander*, *Gustav Pollet*, *Ferdinand Mazanti* o. fl. — En af Eleverne *Corvinus* faar det Vidnesbyrd, at han var ordentlig og flittig men hidsig. — Det bedste Vidnesbyrd faar en Dreng ved Navn *Mayer*, om ham siges der, at han var flittig, ordentlig og af en fast Karakter.

Den første Forstander for Seminariet, var som tidligere nævnt *Johan Frederik Oest*. Han var født

den 10de December 1755 i Nykirke i Angel, hvor hans Fader var Præst, han havde studeret ved Københavns Universitet, var derefter Huslærer, sidst — Aar 1788 — for Grev Johan Ludvig Reventlows Søn Grev Ditlev Christian Ernst. — 1793 forlod han Brahetrolleborg, giftede sig og styrede et Pigeinstitut i Lyksborg, indtil han 1795 af Kongen blev udnævnt til Førstelærer ved Seminariet, for hvilket han i 20 Aar stod i Spidsen.

Han skildres som en Lærer, der forstod at gøre enhver Ting interessant, men hans Yndlingsfag var Pædagogik og Naturvidenskab. — Han var godmodig og velvillig overfor sine Elever. Ved Siden af sin Skolevirksomhed syslede han med særlig Forkærlighed i sin Have. — Det har sikkert for en stor Del været ham, der har baaret Seminariet, hvorfor det ogsaa blev betragtet som en god anbefaling at have haft Oest til Lærer. — I Aaret 1813 blev han Ridder af Dannebrog og skriver i den Anledning til sin Søn: »Ridder er jeg bleven, kære Søn, men nu fattes Ridderdaaden og Ridergodset.« — Han døde den 14de Januar 1815 og blev begravet paa Brahetrolleborg Kirkegaard. Paa hans Grav er rejst et smukt Mindesmærke af rød bornholmsk Sandsten med Bronzeornamenter. Indskriften paa Stenen vidner om, hvor agtet og afholdt han var. Foruden Navn og Titel, staar der:

»Synker end Stenen i Grus, som her
skal bevare Dit Minde.

Dette forsvinder dog ej, stedse
end lever Din Daad.

Venskab og Erkjendtlighed have op-
rejst dette Minde.«

Af Seminariets Lærere kan endvidere nævnes *Jakob Bang*, der var Andenlærer og senere fra 1801 til 1808 tillige Sognepræst for Krarup Menighed. Han døde som Sognepræst i Horne 1852, var Konsistorialraad og Ridder af Dannebrog. — Hans Efterfølger som Andenlærer ved Seminariet var *Jørgen Bonde*.

Han var en fattig Husmandssøn fra Nybo i Brahetrolleborg Sogn og var født 1776. Efterat have været Elev paa Seminariet og bestaaet dets Examinier, blev han Lærer ved Pensionsanstalten og i 1809 Lærer ved Seminariet. Fra denne Stilling tog han sin Afsked i 1813 og døde i Trolleborg Mølle i Aaret 1827.

Blandt andre Lærere nævnes en Dansklærer *Wibe*, en Sanglærer *Hansen* og endelig 3 Tyskere Schmidt, Warneck og Schnoor, men disse sidste vendte snart tilbage til deres Hjemland.

Oest's Eftermand, som Forstander var *Karl Johan Heise*, født den 30te Marts 1787 i København. Han blev Student med Udmærkelse fra Borgerdydsskolen og tog 1805 theologisk Embedsexamen ligeledes med Udmærkelse. En kort Tid var han ansat som Adjunkt ved Latinskolen i Helsingør, men blev saa i 1815 udnævnt til Forstander og Førstelærer ved Seminariet, hvor han virkede til dets Nedlæggelse i 1826. Han gik derefter over i Præstegerningen og døde den 26de Februar 1857 som Sognepræst i Birkerød. Han var i flere Henseender en Modsætning til Oest. Han havde ikke noget behageligt Væsen og var paa Grund af sin udprægede Rationalisme ikke særlig godt anskreven hos flere af Egnens Præster. Navnlig var Forholdet mellem ham og Sognepræsten i Haagerup *Knap* meget skarpt. — Men en dygtig og kundskabsrig Lærer var han, navnlig skal hans Forelæsninger

over Sjælelæreren have været fortrinlige. — Som Forfatter er han kun kendt ved sin Oversættelse af Platos Skrifter.

I Aaret 1815 blev den senere bekendte Sprogforsker *Niels Mathias Petersen* Andenlærer ved Seminariet. Han var født i Sanderum ved Odense den 24de Oktober 1791, hvor hans Fader var Skrædder, men i en ganske ung Alder blev han taget i Huset af en Slægtning i Odense. — I Skolen her sluttede han inderligt Venskab med Rasmus Rask, som vakte hos ham en stærk Kærlighed til det gamle Norden. Efterat have taget Studentereksamen i 1808 gav han sig til at studere Theologi, men han tog aldrig nogen Embedsexamen. En Tid var han Huslærer i en fynsk Præstegaard.

Som Seminarielærer var han meget flittig og samvittighedsfuld og tillige meget beskeden i sin Fremtræden.

Han havde en ganske mærkelig Frygt for at træde offentlig frem som Forfatter. En »Danmarks Historie«, som han paabegyndte her paa Seminariet, blev ikke udgivet, og navnlig Sagnhistorien, hvorved han senere blev saa berømt, turde han ikke indlade sig paa at behandle. — I religiøs Henseende var han en Modsætning til Heise. Ligesom denne vedblev han at være Lærer ved Seminariet til dets Nedlæggelse. — Hans senere for Fædrelandet saa fortjenstfulde Liv skal ikke her nærmere omtales.

For at give Seminariets Elever Lejlighed til at øve sig i praktisk Skolegerning blev der den 1ste Juni 1798 aabnet en Børneskole ved Seminariet. —

En Del af Børnene blev taget fra Haagerup Skoledistrikt, hvilket selvfølgelig ikke var velset af Skolelæreren der, og det gav ogsaa en Del Anledning til Stridigheder og stadige Ændringer af Plan og Omfang af Seminariets Skole, som dog vedblev at bestaa, indtil Seminariet blev nedlagt,

Saa vel denne Børneskole som de andre Reventlowske Skoler fik en meget gavnlig Indflydelse paa Egnens Ungdom, og saavel gamle Skoleprotokoller fra hine Dage som ogsaa opbevarede Prøveskrifter bære Vidnesbyrd baade om en omhyggelig og dygtig Undervisning som ogsaa om gode Resultater hos Børnene. En Frugt af dette udmærkede Oplysningsarbejde er det vel ogsaa, at der fra Brahetrolleborg Sogn fra hine Tider og op til Nutiden er udgaaet et ualmindelig stort Antal dygtige Lærere.

Livet paa Seminariet skal have formet sig ganske anderledes end paa andre lignende Undervisningsanstalter. De unge Mennesker nød udenfor Undervisningstiden en næsten ubunden Frihed, hvilket dog ikke i nogen Maade medførte Uregelmæssigheder. Grunden hertil har sikkert ikke blot været, at alle Seminaristerne baade boede og spiste paa Seminariet, at dette laa paa et forholdsvis afsides Sted, men navnlig, at det blev styret paa en mild og kærlig Maade, saaledes at en bestemt Sædelighedsfølelse gjorde sig gældende hos Eleverne, der ogsaa ved det kammeratlige Samliv følte sig tilskyndede til at værne om Seminariets Ære. —

Desværre blev denne udmærkede Undervisningsanstalts Levetid kun saa kort. Dens Nedlæggelse var et stort Tab for hele Omegnen. Hvad der var den egentlige Grund til Nedlæggelse, er næppe let at faa oplyst. Som den officielle og vel ogsaa mest naturlige

Grund angives, at det kostede for meget. Hele Landet var jo i Pengenød, og Baroniet Brahetrolleborg var stærkt berørt deraf, Gælden var endog saa stor, at dets Besidder blev sat ud af Raadighed over dets Indtægter. Da Seminariet væsentlig blev holdt oppe af Baroniet og ejedes af dette, blev det besluttet at ophæve Seminariet og bortsælge dets Bygninger og Jorden.

En anden medvirkende Grund til Nedlæggelsen var maaske ogsaa Striden mellem Forstander Heise og Pastor Knap i Haagerup. — Knap klagede baade over, at Heise var forsømmelig med Undervisningen og over hans Rationalisme, og flere Præster klagede over, at hans Undervisning var for høj, saaledes at Eleverne bleve indbildske og mente sig ligesaa kloge som Præsterne. — Striden mellem Knap og Heise blev dog bilagt ved Mellemkomst af Prins Christian (senere Christian den ottende), der den Gang var Guvernør i Fyns Stift. —

Hvad nu end Grunden har været, blev Seminariet nedlagt i Aaret 1826, og den 31. Maj 1827 blev Bygningerne med Jord bortsolgt ved Auktion for 5220 Rdl. til et Interessentskab. Grev Ditlev Reventlow besluttede imidlertid at bevare Hovedbygningen for Nedbrydelse og købte den derfor tilligemed de øvrige Bygninger. — Efter Grev Reventlows Død 1854 købte Sognet Seminariebygningerne, og trods en betydelig Modstand fra mange af Beboerne blev Hovedbygningen solgt til Nedbrydning i August 1856. — Af Materialet blev opført en ny Hovedbygning ved Nybøllegaard i Hillerslev Sogn samt Stuehuse ved to andre Gaarde.

Kun en Bygning blev tilbage. Til denne hørte en Jordlod paa 12 Tdr. Land, som Professor Oests Søn Konrad af Grev Ditlev Reventlow fik Livsfor-

skrivning paa. Efter Konrad Oests Død er denne Bygning og Jordlod bleven solgt, og for Købesummen er oprettet et Legat, som bærer Navnet »Bernstorfsmindes Legat.«

De synlige Minder om Bernstorfsminde Seminarium ere saaledes nu efter knap 100 Aars Forløb saagodt som fuldstændig udviskede og alle Eleverne, som fik deres Uddannelse her ere forlængst døde, men i vort Folks Oplysningshistorie, i den danske Folkeskoles Historie og især i Svendborg Amts Historie bør Mindet om denne udmærkede Undervisnings- og Opdragelsesanstalt, der i sin Plan og sit Anlæg ganske sikkert var forud for sin Tid, bevares gennem Tiderne.
